

## ΕΙΔΙΚΟ ΑΡΘΡΟ SPECIAL ARTICLE

# Χρονικό της σύγχρονης ελληνικής ιατρικής διασποράς

Η μελέτη της ελληνικής διασποράς των νεότερων χρόνων παρουσιάζει ακόμη μεγάλα κενά, παρά το γεγονός ότι τελευταίως έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των ιστορικών μελετητών και αναλυτών. Στις χιλιάδες των Ελλήνων της διασποράς συμπεριλαμβάνονται πολλοί ιατροί και ο ρόλος τους έχει ιδιαίτερη σημασία, λόγω της ταυτόχρονης επιστημονικής και κοινωνικής τους προσφοράς. Ανάμεσα στους Έλληνες ιατρούς της διασποράς περιλαμβάνονται ο Κωνσταντίνος Ροδοκανάκης, ιατρός του Βασιλέα Καρόλου Β΄ της Αγγλίας, ο Αδαμάντιος Κοραΐς, από τους πρωτεργάτες του Ελληνικού Διαφωτισμού, ο Ιάκωβος Πυλαρινός, που εισήγαγε τον εμβολιασμό κατά της διφθερίτιδας, ο Κωνσταντίνος von Economo, που περιέγραψε τη ληθαργική εγκεφαλίτιδα, και ο Γεώργιος Παπανικολάου, εμπνευστής του Pap-test. Η Παγκόσμια Ελληνική Βιοϊατρική Εταιρεία υπήρξε η πρώτη οργανωμένη πρωτοβουλία με σκοπό να συσπειρώσει το ελληνικό βιοϊατρικό δυναμικό της διασποράς σε κοινό φορέα. Η πρωτοβουλία αυτή εκφράστηκε με την οργάνωση του Πρώτου Παγκοσμίου Συνεδρίου της Ελληνικής Ιατρικής Διασποράς το 1990 στην Αθήνα σε συνεργασία με την Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, στο πλαίσιο του Πανελληνίου Ιατρικού Συνεδρίου. Ακολούθησαν μέχρι το 2008 και άλλα Συνέδρια ανά διετία στην Αθήνα, Νέα Υόρκη και Κύπρο. Η παρούσα ανασκόπηση περιγράφει τις δραστηριότητες της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας από τη δημιουργία της μέχρι σήμερα και σχολιάζει την προσφορά της, τις επιτυχίες και τα προβλήματα που αντιμετώπισε στην πορεία της.

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν κείμενο είναι μια ανασκόπηση των πρωτοβουλιών και των δραστηριοτήτων ομάδας Ελλήνων γιατρών και επιστημόνων των βιολογικών επιστημών με κέντρο το Λονδίνο κατά τη χρονική περίοδο από τα μέσα του 1980 έως το 2009.

## 2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

### 2.1. Γενικά στοιχεία για τους Έλληνες της διασποράς

Οι Έλληνες είναι από τους κατεξοχήν λαούς της μεγάλης ανά τον κόσμο διασποράς. Από το 16ο αιώνα έως τα τέλη της δεκαετίας του 1960 σημαντικός αριθμός Ελλήνων ξενιτεύτηκαν από την πατρίδα τους προς όλα τα σημεία της γης, με σκοπό την ανεύρεση εργασίας και καλύτερων συνθηκών ζωής. Κατά το 18ο αιώνα, οι ελληνικές κοινότητες της κεντρικής Ευρώπης γνώρισαν μεγάλη οικονομική άνθιση. Το ίδιο φαινόμενο συνεχίστηκε και στο 19ο αιώνα, με την ακμή των ελληνικών κοινοτήτων στην Αίγυπτο –κυρίως στην

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2009, 26(2):151–159  
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2009, 26(2):151–159

**N. Μπούρας**

*Institute of Psychiatry, King's College  
London, London, UK*

A historical account of modern  
hellenic medical diaspora

*Abstract at the end of the article*

## Λέξεις ευρετηρίου

Ιστορία  
Σύγχρονη Ελληνική Ιατρική  
Διασπορά

Αλεξάνδρεια– καθώς και στο Λονδίνο. Η ζωή των Ελλήνων στο εξωτερικό πάντοτε προκαλούσε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην Ελλάδα, όπως προκύπτει και από τις αφηγήσεις και τα τραγούδια για την ξενιτιά, που βρίσκονται βαθιά ριζωμένα στην πρόσφατη ελληνική παράδοση.

Μολοντί έχουν εκφραστεί κάποιες επιφυλάξεις για τη χρησιμοποίηση του όρου «ελληνική διασπορά», σε αντιστοιχία με ό,τι συνέβη σε άλλους λαούς, π.χ. τους Ισραηλινούς και τους Αρμενίους, που εξαναγκάστηκαν να φύγουν από τη χώρα τους για ειδικούς λόγους, ωστόσο ο όρος «ελληνική διασπορά» φαίνεται να έχει επικρατήσει τελευταία, σε αντίθεση με τους όρους απόδημοι, ομογενείς και μετανάστες.

Η μελέτη της ελληνικής διασποράς των νεότερων χρόνων παρουσιάζει ακόμη μεγάλα κενά, παρά το γεγονός ότι τελευταία έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των ιστορικών μελετητών και αναλυτών. Ενδεχομένως σε αυτό να συνετέλεσε και η πολυεθνικότητα των σύγχρονων κοινωνιών, καθώς και η παρουσία της δεύτερης και τρίτης γενιάς Ελλήνων στο εξωτερικό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζει το βιβλίο του

Βρετανού ιστορικού της νεότερης Ελλάδος Richard Clogg,<sup>1</sup> που παρουσιάζει μερικούς τομείς της ελληνικής διασποράς κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Οι πληρέστερες μελέτες μέχρι σήμερα έχουν γίνει για τους Έλληνες των ΗΠΑ,<sup>2,3</sup> που αποτελούν και τον πολυπληθέστερο και τον ακμαιότερο ελληνικό πληθυσμό του εξωτερικού. Σημαντικές είναι επίσης οι μελέτες για τους Έλληνες του Καναδά<sup>4</sup> και η άκρως ενδιαφέρουσα ιστορικο-κοινωνική ανάλυση του Ελληνισμού της Αιγύπτου.<sup>5</sup> Η πολυάριθμη και εύρωστη κοινότητα των Ελλήνων της Αυστραλίας προσελκύει επίσης αυξανόμενο ενδιαφέρον.<sup>6</sup> Εξάλλου, τα ειδικότερα προβλήματα των Ελλήνων της δυτικής Ευρώπης, κυρίως από την εποχή του μεγάλου μεταναστευτικού ρεύματος στη δυτική Γερμανία στη δεκαετία του 1960, έγιναν αντικείμενο πολλών συζητήσεων και μελετών.<sup>7,8</sup> Τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται, επίσης, μεγάλο ενδιαφέρον για ένα άλλο κομμάτι της ελληνικής διασποράς, τους Έλληνες που ζούσαν στην πρώην Σοβιετική Ένωση και στις διάφορες βαλκανικές και ανατολικές χώρες. Συνήθως, οι εκδόσεις αυτές αφορούν σε ειδικά θέματα ή ομάδες Ελλήνων, συγκεκριμένων περιοχών. Παράλληλα, έχουν γίνει μεμονωμένες προσπάθειες για τη γενική ιστορική θεώρηση της ελληνικής διασποράς,<sup>9</sup> καθώς και για τη συγκέντρωση και αξιοποίηση του υπάρχοντος διασκορπισμένου και ανεκμετάλλευτου ιστορικού υλικού. Είναι ενδιαφέρον ότι άρχισαν να δημιουργούνται και στην Ελλάδα ειδικά κέντρα για τη μελέτη των διαφόρων στοιχείων και παραγόντων της ελληνικής διασποράς, όπως συμβαίνει και με άλλες χώρες στις οποίες παρατηρούνται φαινόμενα ανάλογης διασποράς.

Η εξέλιξη της ελληνικής διασποράς έχει πολυμορφικό χαρακτήρα και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις οικονομικές, τις κοινωνικές και τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα.<sup>1</sup> Η ελληνική διασπορά δεν αποτελεί ένα ομοιογενές σύνολο, αλλά διάφορες ετερογενείς ομάδες που συνυπάρχουν. Τα χαρακτηριστικά, π.χ., της ελληνικής ομογένειας στις ΗΠΑ<sup>10</sup> είναι τελείως διαφορετικά από εκείνα των Ελλήνων της Γερμανίας ή της ελληνικής παροικίας του Λονδίνου<sup>11</sup> ή, ακόμη περισσότερο, των ελληνικών κοινοτήτων της Αφρικής και των Ινδιών.<sup>1</sup> Είναι αξιοσημείωτο ότι ακόμη και στην ίδια χώρα του εξωτερικού, όπου υπάρχουν Έλληνες, παρατηρούνται μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ τους.

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις στις ημέρες μας, ο πρακτικός εκμηδενισμός των αποστάσεων, η δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας και ακόμη η ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα επηρέασαν ουσιαστικά τη σύνθεση των Ελλήνων που ζουν στο εξωτερικό. Σήμερα, εκτός από τις γενιές των Ελλήνων της διασποράς, που προέρχονται κυρίως από τα διάφορα μεταναστευτικά ρεύματα του παρελθόντος και που στην πλειονότητά τους είναι πλήρως εγκλιματισμένοι στις χώρες όπου ζουν ως τυπικοί και ουσιαστικοί πολίτες τους, έχουμε και ση-

μαντικές νεότερες ομάδες Ελλήνων, που περιλαμβάνουν επιστήμονες και πανεπιστημιακούς, στελέχη ελληνικών ή πολυεθνικών εταιρειών και διεθνών οργανισμών, καλλιτέχνες και άλλους εργαζόμενους. Σε αυτούς θα μπορούσαν να υπολογιστούν και οι χιλιάδες Έλληνες φοιτητές, μερικοί από τους οποίους θα ζήσουν στο εξωτερικό για πολλά χρόνια και ίσως παραμείνουν εκεί μόνιμα. Αρκετοί από τους Έλληνες της σύγχρονης διασποράς θα ζήσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στο εξωτερικό, πιθανότατα τα παραγωγικότερα χρόνια της ζωής τους, ενώ τα παιδιά τους που θα γεννηθούν εκεί ενδέχεται να αφομοιωθούν με τους εντοπίους, όπως συνέβη με παλαιότερες γενιές Ελλήνων, ενώ άλλοι θα επιστρέψουν στην Ελλάδα.<sup>12</sup> Υπολογίζεται ότι μόνο στις ΗΠΑ οι Έλληνες καθηγητές πανεπιστημίων υπερβαίνουν τις 3.000, ενώ πάνω από 15.000 Έλληνες διαπρέπουν σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.<sup>13</sup> Ποτέ κατά το παρελθόν η Ελλάδα δεν διέθετε τόσο πολυπληθές και αξιόλογο δυναμικό ομογενών στη διασπορά.

## 2.2. Οι ιατροί της ελληνικής διασποράς

Στις χιλιάδες των Ελλήνων της διασποράς περιλαμβάνονται και πολλοί ιατροί, προερχόμενοι από όλες τις ομάδες που προαναφέρθηκαν. Ο ρόλος των ιατρών έχει ιδιαίτερη σημασία, λόγω της ταυτόχρονης επιστημονικής και κοινωνικής τους προσφοράς. Εκτός από τα καθαρά επιστημονικά τους επιτεύγματα, όπως συμβαίνει και με άλλες επιστημονικές ομάδες, οι θεράποντες ιατροί έρχονται σε άμεση επαφή με ευρύτερες κοινωνικές τάξεις της χώρας όπου δραστηριοποιούνται και ασκούν σε αυτούς ιδιαίτερη επιρροή στις τοπικές κοινωνίες.

Ιστορικές μαρτυρίες αναφέρουν ότι ο Κωνσταντίνος Ροδοκανάκης, που γεννήθηκε στη Χίο γύρω στο 1635, σπούδασε Ιατρική στο Άμστερνταμ, που εκείνη την εποχή ήταν το κέντρο του ευρωπαϊκού εμπορίου. Ο Ροδοκανάκης έγινε προσωπικός γιατρός του Πρίγκιπα Καρόλου, όταν αυτός έφθασε στο Άμστερνταμ εξόριστος με τον αδελφό του James. Με την παλιννόστηση της μοναρχίας στην Αγγλία το 1660 ο Κάρολος επέστρεψε στο Λονδίνο ως Βασιλιάς, King Charles II. Όπως φαίνεται, πήρε μαζί του και το Ροδοκανάκη, ο οποίος άνοιξε ιατρείο κοντά στην περιοχή του Holborn και εθεωρείτο ένας από τους στενοούς ανθρώπους της βασιλικής αυλής.<sup>14</sup> Είναι, επίσης, γνωστό ότι ο Ροδοκανάκης άφησε απογόνους. Από αυτόν άρχισε ο κλάδος Ροδοκανάκη-Μερελέ. Απόγονός του ήταν και ο Ιωάννης Ροδοκανάκης, ο οποίος το 1990 ήταν αντιναύαρχος του Καναδικού Ναυτικού. Εξάλλου, ο Γεώργιος Ροδοκανάκης, οικογενειακός γιατρός εγκατεστημένος στη Γαλλία, βοήθησε σημαντικά στη φυγάδευση Άγγλων στρατιωτών από την κατεχόμενη από τους Ναζί Γαλλία.<sup>15</sup>

Τη χρονική περίοδο από το 17ο έως το 19ο αιώνα σημαντικός αριθμός Ελλήνων σπούδασαν Ιατρική στην Πάδοβα και μερικοί σταδιοδρόμησαν εκεί για κάποιο διάστημα της ζωής τους. Οι σημαντικότεροι είναι ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, γνωστός διπλωμάτης και πολιτικός της εποχής του, και ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας.<sup>16</sup> Στους Έλληνες ιατρούς της διασποράς θα μπορούσε να συμπεριληφθεί και ο Αδαμάντιος Κοραής, που τελείωσε την Ιατρική Σχολή του Μονπelié, το 1788, έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στο Παρίσι και άσκησε μεγάλη επιρροή στα ελληνικά γράμματα. Επίσης, ο Ιάκωβος Πυλαρινός από τη Σμύρνη, ο οποίος εισήγαγε τον εμβολιασμό κατά της διφθερίτιδας, στις αρχές του 18ου αιώνα,<sup>17</sup> και ο Κωνσταντίνος von Eschschott, που περιέγραψε τη ληθαργική εγκεφαλίτιδα το 1917 στη Βιέννη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στο Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο, που έγινε στην Αθήνα το 1901, υπήρξε σημαντική συμμετοχή Ελλήνων ιατρών από το εξωτερικό, όπως από την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, την Αίγυπτο και από χώρες της Ευρώπης. Ανάμεσά τους, γνωστά ονόματα της ελληνικής Ιατρικής του περασμένου αιώνα αναφέρονται ο γυναικολόγος Σπυρίδων Κλάδος από το Παρίσι, ο Παναγής Λιβιεράτος από τη Γένοβα και ο Γεράσιμος Φωκάς από τη Λίλλη.<sup>18</sup>

Με ελάχιστες ατομικές εξαιρέσεις, π.χ. του Γεωργίου Παπανικολάου, του οποίου η σταδιοδρομία αναγνωρίστηκε στις ΗΠΑ από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα και είχε ιδιαίτερη απήχηση στον ελληνικό χώρο, δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα συλλογική προσπάθεια παρουσίασης και αξιολόγησης της ελληνικής ιατρικής διασποράς. Στη βιογραφία του Γεωργίου Παπανικολάου<sup>19</sup> περιγράφεται με εξαιρετική ευαισθησία η σταδιοδρομία του διάσημου Έλληνα ιατρού στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1950, η σταθερή επαφή του με την Ελλάδα, η ικανοποίηση αλλά και οι απογοητεύσεις από την προσπάθειά του να μεταφέρει την τεχνογνωσία του στην πατρίδα του. Στοιχεία για την προσωπικότητα του Γ. Παπανικολάου ανευρίσκονται και στο βιβλίο της Χριστίνας Ρασσιά, που υπήρξε για ένα διάστημα βοηθός του.<sup>20</sup> Το φαινόμενο, βέβαια, αυτό δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό. Υπάρχουν πολλοί σύγχρονοι, διεθνώς αναγνωρισμένοι, ιατροί που βρίσκονται μακριά από τις χώρες τους, παραγνωρισμένοι από αυτές, και, αντίθετα, άλλοι των οποίων οι χώρες επιδιώκουν να βρίσκονται σε στενή επαφή μαζί τους και να ζητούν τις συμβουλές και τις υπηρεσίες τους.

### 3. Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ ΣΤΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Το 1985, ιδρύθηκε η Ελληνική Ιατρική Εταιρεία Βρετανίας. Η Εταιρεία αυτή διέφερε από τις άλλες ελληνικές

παροικιακές οργανώσεις, επειδή συνδύαζε επιστημονικές και κοινωνικές δραστηριότητες ειδικού ενδιαφέροντος συγκεκριμένης ομάδας επιστημόνων. Αντιθέτως, ο χαρακτήρας των δραστηριοτήτων άλλων παροικιακών οργανώσεων στόχευε στην κοινωνική συναναστροφή, εμπλουτισμένη μερικές φορές και με κάποια διάλεξη ιστορικού ή πολιτιστικού περιεχομένου. Είναι χαρακτηριστικό ότι απαρχής καθιερώθηκαν επιστημονικές συγκεντρώσεις, κατά τα πρότυπα των βρετανικών ιατρικών εταιρειών, με την απονομή των βραβείων «Γεωργίου Παπανικολάου» και «Γαληνού» για την παρουσίαση των καλύτερων επιστημονικών εργασιών από νέους ιατρούς ή επιστήμονες βιολογικών επιστημών. Παράλληλα, έχει οριστεί η καθιερωμένη ετήσια ομιλία να γίνεται από σημαίνουσα ιατρική προσωπικότητα του Λονδίνου, κυρίως από τους προέδρους των Βασιλικών Βρετανικών Ιατρικών Κολεγίων, και φέρει τον τίτλο “Hippocratic Oration”.

Στη σύνθεση του ελληνικού ιατρικού δυναμικού της εποχής εκείνης στη Βρετανία υπερτερούσαν οι Ελληνοκύπριοι, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν δεύτερης γενιάς, ενσωματωμένοι επιστημονικά και επαγγελματικά στη βρετανική κοινωνία, υπήρχε όμως και μια μικρή ομάδα Ελλήνων από την Ελλάδα ή χώρες παλαιάς βρετανικής επιρροής, που παρέμειναν οριστικά εκεί μετά από τις μεταπτυχιακές σπουδές τους και είχαν εξελιχθεί στην ιατρική ιεραρχία. Επίσης, υπήρχε αυξανόμενος αριθμός Ελλήνων και Κυπρίων νέων γιατρών που έρχονταν στη Βρετανία για ειδικότητα ή μετεκπαίδευση, με σκοπό όμως να επιστρέψουν στις χώρες τους. Ανάλογη παραμένει η σύνθεση και σήμερα, με τη διαφορά ότι και οι τρεις παραπάνω κατηγορίες αριθμητικά έχουν αυξηθεί σημαντικά, ενώ, παράλληλα, συμπεριλαμβάνονται και πολλά μέλη που προέρχονται από τον ευρύτερο χώρο των βιολογικών επιστημών. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η σημερινή βρετανική κοινωνία έχει μεταβληθεί θεαματικά, με αποτέλεσμα να είναι περισσότερο δεκτική σε ανάλογες πρωτοβουλίες εθνικών μειονοτήτων απ’ ό,τι στη δεκαετία του 1980.

Η Ελληνική Ιατρική Εταιρεία της Βρετανίας είχε σημαντική απήχηση με τις επιτυχείς εκδηλώσεις της, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που λειτούργησε ως πρότυπο για άλλες επιστημονικές και επαγγελματικές ομάδες Ελλήνων, προκειμένου να ιδρύσουν τις δικές τους ανάλογες οργανώσεις. Ανάμεσα στους ομιλητές για την ετήσια τιμητική εκδήλωση της «Ιπποκρατικής Ομιλίας» συμπεριλαμβάνονταν διαπρεπείς Βρετανοί καθηγητές, όπως οι Harold Ellis (Vice-President of the Royal College of Surgeons), James Birley (President of the Royal College of Psychiatrists), Sir David Weatherall (Regius Professor of Medicine, Oxford), Dame Sheila Sherlock (Professor of Medicine, Royal Free Hospital), Sir Brian Jarman (Professor of Primary Health

Care, Imperial College), Sir Magdi Yacoub (Professor of Cardiac Surgery, Royal Brompton Hospital), Lord Ara Darzi (Professor of Surgery, Imperial College), καθώς επίσης και διακεκριμένοι Έλληνες της διασποράς, όπως ο Στέλιος Αντωναράκης (Geneticist, John Hopkin's University), ο Γιώργος Κανέλλος (Professor of Oncology, Harvard Medical School), ο Κύπρος Νικολαΐδης (Professor of Fetal Medicine, King's College London Medical School), ο Αργύρης Καράμπελας (Vice-President Novartis Switzerland) και ο Πέτρος Βανέζης (Chief Forensic Pathologist, Home Office). Ομοίως, προσκλήθηκαν οι καθηγητές της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Χαράλαμπος Μουτσόπουλος και Γεώργιος Χρούσος. Ανάμεσα σε άλλους διαπρεπείς ομιλητές που προσκλήθηκαν και μίλησαν κατά καιρούς στην Ελληνική Ιατρική Εταιρεία της Βρετανίας περιλαμβάνονται ο Sir David Hunt (διακεκριμένος Βρετανός διπλωμάτης και συγγραφέας), ο Robert Browning (διακεκριμένος Καθηγητής Βυζαντινών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Λονδίνου και πρώτος πρόεδρος της βρετανικής επιτροπής για την επιστροφή στην Ελλάδα από το Βρετανικό Μουσείο των Γλυπτών του Παρθενώνα), η Lady Mary Henderson (κόρη του καθηγητή Νίκου Καββαδία, προσωπικού ιατρού του Βασιλέως Γεωργίου Β', που τον ακολούθησε στην εξορία του στο Λονδίνο, σύζυγος του Βρετανού διπλωμάτη Sir Nicholas Henderson και επίσης συγγραφέας του βιβλίου *Xenia: A Memoir-Greece, 1919–1949*, το οποίο εκδόθηκε το 1988 από τους Weidenfeld και Nicolson), καθώς και η συγγραφέας Victoria Hislop (*The Island*, 2005, Ulvescroft). Πληρέστερη εικόνα των 20 χρόνων της ιστορίας της Ελληνικής Ιατρικής Εταιρείας της Βρετανίας παρουσιάζεται από τον ογκολόγο Σπύρο Ρέτσα.<sup>21</sup>

Τη δημιουργία της Ελληνικής Ιατρικής Εταιρείας της Βρετανίας πρέπει να τη δούμε στο πλαίσιο του Εθνικού Συστήματος Υγείας (National Health Service, NHS), στο οποίο εργάζεται η συντριπτική πλειοψηφία των ιατρών στη Βρετανία. Όσοι ενταχθήκαμε στο Βρετανικό Εθνικό Σύστημα Υγείας, στις αρχές της δεκαετίας του 1970, είχαμε εντυπωσιαστεί από το υψηλό επίπεδο παροχής υπηρεσιών, τις άπειρες εκπαιδευτικές δυνατότητες και τις σημαντικές ερευνητικές ευκαιρίες. Το σύστημα λειτουργούσε στο πλαίσιο αξιοθαύμαστου επιπέδου ηθικών αξιών, αφοσίωσης του προσωπικού, εμπιστοσύνης του κοινού, σεβασμού και αναγνώρισής του από τους ασθενείς και τους συγγενείς τους. Ποτέ δεν μας απασχόλησε το κατά πόσον ο ασθενής θα είναι σε θέση να πληρώσει ή όχι. Το Βρετανικό Εθνικό Σύστημα Υγείας κατόρθωσε να είναι άμεσα προσπελάσιμο από όλον τον πληθυσμό, χωρίς διακρίσεις, χωρίς οποιαδήποτε οικονομική συναλλαγή, καθιερώνοντας σχέσεις αξιοπρέπειας. Η ποιότητα παροχής των υπηρεσιών υγείας παραμένει σε πολύ υψηλό επίπεδο για όλη τη χώρα, ενώ

οι επιστημονικές γνώσεις και ικανότητες των ιατρών και του προσωπικού έχουν παγκόσμια αναγνώριση. Πρόκειται για ένα Εθνικό Σύστημα Υγείας με βαθιά ριζωμένες αρχές και δομές λειτουργίας.<sup>22</sup>

#### 4. ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΛΙΜΑΚΑ

Λίγο καιρό μετά από τη συγκρότησή της, η Ελληνική Ιατρική Εταιρεία Βρετανίας συνδέθηκε με την αρχαιότερη αντίστοιχη οργάνωση του εξωτερικού, που είχε ιδρυθεί στη Νέα Υόρκη το 1936, ενώ οι προσπάθειες για τη συγκρότησή της είχαν αρχίσει από το 1920.<sup>23,24</sup> Η Ελληνική Ιατρική Εταιρεία Νέας Υόρκης έχει σημαντικό αριθμό μελών και μεγάλη εμπειρία επιστημονικών, πολιτιστικών και κοινωνικών εκδηλώσεων, που πραγματοποιούνται στη βάση τακτικού ετήσιου προγράμματος. Στις εκδηλώσεις της Εταιρείας περιλαμβάνονται και προγράμματα υποτροφιών. Παράλληλα, τους καλοκαιρινούς συνήθως μήνες, οργανώνει επισκέψεις σε διάφορα μέρη της Ελλάδας και της Κύπρου υπό μορφή τουριστικών-εκπαιδευτικών εκδηλώσεων, που συνδυάζουν στοιχεία συνεχιζόμενης ιατρικής εκπαίδευσης με κοινωνικού τύπου δραστηριότητες. Η Ελληνική Ιατρική Εταιρεία Νέας Υόρκης προσπαθούσε να ενώσει οργανωτικά όλες τις Ελληνικές Ιατρικές Εταιρείες των ΗΠΑ που δρούσαν σε μεγάλες Αμερικανικές πόλεις, όπως στο Σικάγο και στη Βοστώνη, ή και σε ολόκληρες πολιτείες, όπως στην Καλιφόρνια. Με πρόταση όμως της Ελληνικής Ιατρικής Εταιρείας Βρετανίας αποφασίστηκε η προσπάθεια αυτή να λάβει παγκόσμια διάσταση και να περιλάβει τις Ελληνικές Ιατρικές Εταιρείες ανά τον κόσμο. Η Ελληνική Ιατρική Εταιρεία Βρετανίας ανέλαβε την οργανωτική πρωτοβουλία να καταγράψει όλες τις Ελληνικές Ιατρικές Εταιρείες και τα μέλη τους σε διάφορες χώρες. Η εθελοντική αυτή προσπάθεια βρήκε ενθουσιώδη απήχηση και αρχικά συγκεντρώθηκαν τα πλήρη στοιχεία 2.500 ιατρών ελληνικής καταγωγής από όλον τον κόσμο. Ελληνικές Ιατρικές Εταιρείες βρέθηκαν από την Αφρική μέχρι τη Λατινική Αμερική, με πολυπληθέστερες αυτές των ΗΠΑ, Αυστραλίας και Καναδά.

Η συσπείρωση της ελληνικής ιατρικής διασποράς εκφράστηκε με την οργάνωση του 1ου Παγκόσμιου Ιατρικού Συνεδρίου της ελληνικής διασποράς στην Αθήνα το 1990. Στην υλοποίηση της πρωτοβουλίας αυτής, αποτελεσματική ήταν η συνεργασία ανάμεσα στο Θεόδωρο Μουντοκαλάκη, πρόεδρο τότε της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών, και το γράφοντα, που τότε ήταν πρόεδρος της Ελληνικής Ιατρικής Εταιρείας Βρετανίας. Μετά από πυρετώδη προετοιμασία, το Συνέδριο πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών στο πλαίσιο του 16ου Πανελληνίου Ιατρικού Συνεδρίου. Η επιτυχία του συνεδρίου ήταν

εξαιρετική. Συμμετείχαν συνάδελφοι από τη Βρετανία, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αυστραλία, τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, τις χώρες της Αφρικής, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, τη Σουηδία, την Ισπανία, την Ελβετία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, την Αυστρία και τη Ρωσία. Έγιναν πολλές επιστημονικές ανακοινώσεις υπό μορφή επιστημονικών συμποσίων. Την έναρξη των εργασιών του Συνεδρίου κήρυξε ο τότε αντιπρόεδρος της Ελληνικής Κυβέρνησης Τζαννής Τζαννετάκης και τη λήξη σηματοδότησε η πανηγυρική ομιλία του Σπύρου Ρέτσα, της Ελληνικής Ιατρικής Εταιρείας Βρετανίας, με θέμα «*Ιατρική και Ολυμπιακοί Αγώνες της αρχαιότητας*».<sup>25</sup> Τα μέλη της οργανωτικής επιτροπής και τα θέματα των Επιστημονικών Συμποσίων του Συνεδρίου παρουσιάζονται στον πίνακα 1.

Ακολούθησε η επίσημη ίδρυση της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας, η οποία συμπεριέλαβε και τους επιστήμονες των βιολογικών επιστημών με σκοπούς την:

- Ανάπτυξη επιστημονικών δεσμών μεταξύ των μελών

**Πίνακας 1.** 1st World Medical Conference of Greek Diaspora, Athens, 1990.

*Conference Organising Committee*

*Hellenic Medical Society of Great Britain:*

N. Bouras, A. Epenetos, D. Kardamakis, G. Panayi, G. Sivolapenko

*Athens Medical Society:*

Th. Mountokalakis, V. Thouas, G. Rigatos, L. Papakosta-Papadimitriou, A. Polychronis, A. Katirtzoglou, C. Melissinos, A. Stavropoulou-Gioka, P. Ziroyannis

*International Advisory Board:*

H. Antoniadis (Βοστώνη), S. Avrameas (Παρίσι), Y. Capetanaki (Houston), G. Carayanniotis (Toronto), N. Christofides (Μελβούρνη), M. Dalakas (Bethesda), A. Georgopoulos (Baltimore), G. Gregoriadis (Λονδίνο), P. Iatridis (Gary), P. Kitridou (Los Angeles), N. Madias (Βοστώνη), S. Moraitis (Μελβούρνη), H. Moutsopoulos (Ιωάννινα), K. Nicolaidis (Λονδίνο), J. Papaconstantinou (Texas), J. Polyzoides (Λονδίνο), H. Proukakis (Αθήνα), M. Seremetis (Georgetown), D. Stavrou (Μόναχο), A. Theophilopoulos (California), G. Tolis (Αθήνα), G. Tsokos (Bethesda), T. Valaes (Βοστώνη), J. Volanakis (Alabama)

*Scientific Programme Symposia:*

Recent Advances in Oncology

The Interface of Physiology and Clinical Medicine

Current Themes in Biomedical Research

From Sciences Research to Clinical Medicine

Oncology Research Today, Cure Tomorrow?

The Interface of Immunology and Clinical Medicine

Advances in Surgery

Current Themes in Education and Training

Recent Advances in Fetal Medicine

Recent Advances in Immunology

της και τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των μελών της βιοϊατρικής κοινότητας της Ελλάδας και εκείνης της ελληνικής διασποράς

- Οργάνωση επιστημονικών συγκεντρώσεων, σεμιναρίων και συνεδρίων
- Έκδοση επιστημονικών περιοδικών, ενημερωτικών δελτίων και άλλων επιστημονικών δημοσιεύσεων για τη διάδοση της επιστημονικής πληροφόρησης
- Ανταλλαγή εκπαιδευτικών επισκέψεων
- Προώθηση συνεργασίας σε ερευνητικά προγράμματα.

Έκτοτε, οργανώνονται περιοδικά ανά διετία τα Παγκόσμια Συνέδρια. Το 2ο Συνέδριο έγινε στην Αθήνα το 1992, πάλι στο πλαίσιο του τότε 18ου Πανελληνίου Ιατρικού Συνεδρίου, με την αμέριστη πάντα συμπαράσταση της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών και του τότε προέδρου της Βασίλη Θούα, καθώς και των συναδέλφων Δημήτρη Καρδαμάκη και Γρηγόρη Σιβολαπένκο από το Λονδίνο. Για πρώτη φορά, το πρόγραμμα περιελάμβανε και Συμπόσιο για θέματα πολιτικής και οργάνωσης των υπηρεσιών υγείας, οργανωμένο από τον Ηλία Μόσσιαλο από τη London School of Economics, το οποίο είχε μεγάλη επικαιρότητα και ενδιαφέρον, καθώς συνέπεσε με την τότε πρόσφατη ένωση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Το 3ο Συνέδριο έγινε πάλι στην Αθήνα το 1994, αλλά ανεξάρτητο αυτή τη φορά από το Πανελλήνιο Ιατρικό Συνέδριο. Το 4ο Συνέδριο έγινε στη Λευκωσία το 1996 σε συνεργασία με την Παγκύπρια Ιατρική Εταιρεία και υπό την Προεδρία του Παύλου Κυμίση, από τη Νέα Υόρκη. Η επιτυχία των Συνεδρίων, μαζί με τις άλλες επιτυχείς πρωτοβουλίες της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας, παρακίνησαν τους ασχολούμενους να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους παρά τις τεράστιες οργανωτικές δυσκολίες και την έλλειψη ουσιαστικής χρηματοδότησης, εάν εξαιρέσει κάποιος τις πενιχρές πλην ωφέλιμες ιδιωτικές και κρατικές συνεισφορές.

Το 5ο Συνέδριο της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας έγινε στη Νέα Υόρκη το 1998 σε συνεργασία με την εκεί Ελληνική Ιατρική Εταιρεία. Η αθρόα συμμετοχή, η λαμπρότητα και το πλούσιο επιστημονικό πρόγραμμα αυτού του Συνεδρίου έδωσαν νέα ώθηση στην εδραίωση της Εταιρείας. Ακολούθησε το 6ο Συνέδριο στην Αθήνα το 2000, με οργανωτή και πρόεδρο τον Κώστα Σολδάτο, Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η επιτυχία του τόσο στον οργανωτικό όσο και στον ουσιαστικό επιστημονικό τομέα υπερέβη κάθε προσδοκία. Το νέο χαρακτηριστικό στοιχείο αυτού του Συνεδρίου ήταν η μεγάλη συμμετοχή και η προσέλευση συναδέλφων από τον ελληνικό χώρο, περιλαμβανομένων και των Ιατρικών Σχολών εκτός Αθήνας. Το πρόγραμμα περιελάμβανε Επιστημονικά Συμπόσια και

Σεμινάρια σε κοινές συνεδρίες με συναδέλφους της Ελληνικής Βιοϊατρικής Διασποράς. Αξιομνημόνευτη επίσης είναι η συμμετοχή του Συμβουλίου Αποδήμου Ελληνισμού, που είχε στο μεταξύ αναπτύξει πρόγραμμα παροχής ιατρικών υπηρεσιών σε ορισμένες περιοχές της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, όπου κατοικούσαν και πολλοί Έλληνες. Επίσημος προσκεκλημένος ομιλητής κατά την έναρξη ήταν ο Ελληνοαμερικανός Γερουσιαστής John Brademas.

Το 6ο Συνέδριο ήταν αποφασιστικό αναφορικά με την ενδυνάμωση και την καθιέρωση της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας στη συνείδηση των συναδέλφων, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ως συλλογικού φορέα επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ τους. Εδραιωμένα πλέον τα Συνέδρια της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας συνέχισαν το δημιουργικό τους δρόμο. Το 7ο και το 8ο Συνέδριο πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα (2003, 2005) υπό την προεδρία του Κώστα Σολδάτου. Ακολούθως, την προεδρία ανέλαβε ο Γαβριήλ Παναγής από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, ο οποίος προετοίμασε και την οργάνωση του 9ου Συνεδρίου στην Κύπρο, το Σεπτέμβριο του 2008. Περισσότερες λεπτομέρειες για τις οργανωτικές επιτροπές, το επιστημονικό πρόγραμμα και εικόνες από τα οκτώ Συνέδρια της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας παρουσιάζονται στο <http://www.whba.co.uk/history>.

Παράλληλα, από 1991–1997 η Ελληνική Ιατρική Εταιρεία Βρετανίας εξέδιδε δύο φορές το χρόνο το Βιοϊατρικό Δελτίο της Ελληνικής Διασποράς (ISSN 0961-6859), το οποίο μετατράπηκε σε επίσημο Δελτίο της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας με το όνομα “Mosaic”, με την πρωτοβουλία του Θρασύβουλου Πόδα. Το επίσημο αυτό δελτίο εκδιδόταν από 1998–2000 κανονικά ανά τετράμηνο. Στα περιεχόμενά του ενυπήρχαν σύντομα επιστημονικά άρθρα, συνεντεύξεις διεθνώς αναγνωρισμένων συναδέλφων και διάφορες χρήσιμες πληροφορίες. Στο μεταξύ, το 1997 άρχισε η έκδοση στη Βρετανία του Hellenic Medical Journal (ISSN 1365-7291) μετά από πρωτοβουλία του Δημήτρη Μιχαηλίδη από το Royal Free Hospital του Λονδίνου, ο οποίος ήταν και ο editor in chief από τις εκδόσεις Smith-Gordon. Συνολικά, εκδόθηκαν 6 τεύχη, αλλά η έκδοσή του διακόπηκε το 2000 (για περισσότερες λεπτομέρειες, ανατρέξτε στο <http://www.whba.co.uk/history>).

Μεταξύ των άλλων δραστηριοτήτων της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας περιλαμβάνεται και η υποστήριξη του 1ου, 2ου και 3ου International Update and Postgraduate Seminar in Hepatology, το 1999, 2001 και 2002 στην Αθήνα, οργανωμένων, αντίστοιχα, από το ιδρυτικό μας μέλος Μάριο Πάνο, Σεμινάριο στο πλαίσιο του 26ου Πανελληνίου Ιατρικού Συνεδρίου στην Αθήνα

το 2000, από το ιδρυτικό μας μέλος Θρασύβουλο Πόδα και το 1ο Ελληνοτουρκικό Ακαδημαϊκό Ιατρικό Forum στην Κωνσταντινούπολη το 2003 με παράλληλο σεμινάριο συνεχιζόμενης ιατρικής εκπαίδευσης στο ελληνικής διοίκησης Νοσοκομείο Βαλουκλί, από τον τότε πρόεδρο Κώστα Σολδάτο (για περισσότερες λεπτομέρειες, ανατρέξτε στο <http://www.whba.co.uk/history>).

## 5. ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΟΪΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η πρωτοβουλία για τη δημιουργία της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας άρχισε από την ιδέα ότι η συλλογική παρουσία του ελληνικού βιοϊατρικού δυναμικού θα ήταν ωφέλιμη για όλους. Θα δημιουργούσε σημαντικές ευκαιρίες συνεργασίας, ανταλλαγής απόψεων και σύμφιξης σχέσεων. Η Ελλάδα, εξάλλου, θα είχε εύκολη πρόσβαση σε Έλληνες του εξωτερικού που κατείχαν τη διεθνή βιοϊατρική τεχνογνωσία της εποχής και υπεύθυνη ενημέρωση για το βιοϊατρικό δυναμικό του εξωτερικού. Από τις πρώτες ενέργειες της Εταιρείας ήταν η δημιουργία καταλόγου (data-base) για το «ποιος είναι ποιος», που είχε υπερβεί τα 2.500 ονόματα, με πλήρη στοιχεία για τον τόπο εργασίας και το ειδικό αντικείμενο. Από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, διαπιστώσαμε ότι οι Έλληνες ιατροί της διασποράς θα μπορούσαν να καταταγούν σε αυτούς που:

- Εργάζονται σε πανεπιστημιακές σχολές ή ερευνητικά ιδρύματα
- Εργάζονται σε κλινικές ή εργαστήρια νοσηλευτικών ιδρυμάτων που δεν είναι συνδεδεμένα με πανεπιστημιακές μονάδες
- Εξασκούν κυρίως εξωνοσοκομειακή Ιατρική, είτε στο πλαίσιο γενικής Ιατρικής είτε διαφόρων ειδικοτήτων.

Οι επιστήμονες των βιολογικών επιστημών ανήκουν κυρίως στις δύο πρώτες κατηγορίες. Αρκετοί, από τις προαναφερθείσες κατηγορίες, έχουν προσφέρει και εξακολουθούν να προσφέρουν πολύ σημαντικό έργο και χαίρουν μεγάλης διεθνούς αναγνώρισης.

Θεωρήσαμε ακόμη ότι η Εταιρεία θα μπορούσε να έχει κάποιο καταλυτικό ρόλο, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη λύση ορισμένων χρονιζόντων προβλημάτων στους τομείς της ιατρικής εκπαίδευσης και παροχής περίθαλψης στον ελληνικό χώρο.<sup>26</sup>

Η Εταιρεία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «κίνηση πολιτών», θεσμός που είναι πολύ διαδεδομένος στο εξωτερικό, αλλά στην Ελλάδα εξακολουθεί να παραμένει ασθενικός. Μερικοί από τους στόχους της Εταιρείας είχαν θετικά άμεσα και έμμεσα αποτελέσματα. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις εποικοδομητικής και καρποφόρας συνεργασίας

σε διάφορους τομείς μεταξύ των μελών της Εταιρείας, τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκαν και συνεχίζουν να διατηρούνται σοβαροί επιστημονικοί και επαγγελματικοί δεσμοί. Σημαντική ήταν και η συμβολή των Συνεδρίων με το ευρύ πολυκλαδικό πρόγραμμά τους και την υψηλή τους επιστημονική ποιότητα. Η συμβολή των Ελλήνων συναδέλφων ήταν ουσιαστική, ενώ η υποστήριξή τους αμέριστη, ηθικά και υλικά. Θετική ήταν και η υποδοχή της Πολιτείας, που μας αντιμετώπισε ευμενώς. Όταν αρχίσαμε, συνάδελφοι δεύτερης και τρίτης γενιάς μεγαλωμένοι στο εξωτερικό είχαν μεγάλη δυσκολία να συνεννοηθούν στα ελληνικά, ενώ σήμερα πολλοί από αυτούς όχι μόνο συνεννοούνται θαυμάσια, αλλά είναι σε θέση να μιλήσουν ενώπιον ακροατηρίου στη γλώσσα μας. Πολλές φιλίες δημιουργήθηκαν και διατηρούνται ακόμη σε στενό προσωπικό επίπεδο.

Στο αρχικό στάδιο της Εταιρείας δεν ήταν όλα ρόδινα. Υπήρξαν και δυσκολίες και προκλήσεις. Καταρχάς, οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις της εποχής μας επέδρασαν στην πορεία της Εταιρείας. Όταν άρχισε αυτή η προσπάθεια, δεν υπήρχε ηλεκτρονική επικοινωνία ούτε κινητή τηλεφωνία, ενώ η επικοινωνία γινόταν ως επί το πλείστον με αλληλογραφία και ελάχιστα τηλεφωνήματα. Μέχρι το 1990, που οργανώθηκε το 1ο Συνέδριο, ελάχιστοι συνάδελφοι του εξωτερικού είχαν βρεθεί σε επιστημονική εκδήλωση στην Ελλάδα. Την πενταετία που ακολούθησε, οι συμμετοχές αυτές πολλαπλασιάστηκαν, καθώς οι μετακινήσεις και τα ταξίδια έγιναν ευκολότερα. Έτσι, το στοιχείο της συλλογικής τακτικής παρουσίας στην Ελλάδα άρχισε να διευρύνεται, αφού ήταν πλέον εύκολες οι προσωπικές και συχνές παρουσίες. Το γεγονός ότι η οργάνωση των Συνεδρίων έγινε πολύπλοκη υπόθεση, με σοβαρές συνέπειες εμπορικού χαρακτήρα, δημιούργησε νέα δεδομένα για την Εταιρεία. Η Ελλάδα θεωρήθηκε από την αρχή ως ο προσφορότερος τόπος συναντήσεων, ως το σημείο αναφοράς της ελληνικής διασποράς. Ανάλογες συναντήσεις συναντάμε και σε άλλες ομάδες εθνικών μειονοτήτων που δεν ζουν στη χώρα τους, π.χ. Ινδοί, Κινέζοι και κατεξοχήν Ισραηλινοί.

Νέα διάσταση στη συνεργασία έδωσαν επίσης οι εξής παράγοντες: Πρώτον, το γεγονός ότι ένας σημαντικός αριθμός συναδέλφων με διακεκριμένες σταδιοδρομίες στο εξωτερικό επέστρεψε στην Ελλάδα συναποκομίζοντας την τεχνογνωσία τους αλλά και τις διασυνδέσεις τους με τα ιδρύματα του εξωτερικού. Δεύτερος παράγοντας με καθοριστικές επιπτώσεις για το επιστημονικό μέλλον της χώρας ήταν η εισδοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, το 1981. Με τον τρόπον αυτόν άνοιξε ένας ευρύτατος χώρος συνεργασίας, που οδήγησε σε κοινά ερευνητικά και άλλα προγράμματα με ευρωπαϊκές χώρες, με σημαντικές χρηματοδοτήσεις, και έδειξε το δρόμο των ελληνικών βιοϊατρικών κέντρων προς αυτή την κατεύθυνση.

Τρίτος παράγοντας ήταν οι δυσκολίες συντονισμού που εμφανίστηκαν. Οι περισσότερες από τις κατά τόπους Ιατρικές Εταιρείες, με τις οποίες συνεργαζόμασταν, ήταν μικρές οργανωμένες ομάδες που στηρίζονταν κυρίως σε ατομικές ενθουσιώδεις πρωτοβουλίες, όπως και η δική μας, με αναιμική όμως υποδομή. Έτσι, κάθε συντονισμός ήταν πολύ δύσκολος. Εξαίρεση αποτελούσε η Ιατρική Εταιρεία της Νέας Υόρκης, που είχε οργανωτική υποδομή. Για παράδειγμα, ενώ η δημιουργία του data base/καταλόγου, που αναφέρθηκε, ήταν σε πλήρη εξέλιξη, άρχισε άλλη παράλληλη μεμονωμένη προσπάθεια σύνταξης καταλόγου.

Στη δεκαετία του 1990 και ενώ οι εξελίξεις στην ελληνική βιοϊατρική διασπορά ήταν ιδιαίτερα θετικές, το ελληνικό κράτος έδειξε σοβαρό ενδιαφέρον για τους Έλληνες του εξωτερικού και τα οφέλη που προσδοκούσε από αυτούς.<sup>12</sup> Το αποκορύφωμα ήταν η ίδρυση του Συμβουλίου Αποδήμου Ελληνισμού το 1995, που έχει πλέον τη μόνιμη έδρα του στη Θεσσαλονίκη. Στις αρχικές δραστηριότητες του Συμβουλίου συμπεριελήφθη και η προσφορά υπηρεσιών υγείας με τη δημιουργία σειράς κέντρων πρωτοβάθμιας περίθαλψης, διαγνωστικών ομάδων και άλλων υπηρεσιών για τους Έλληνες της διασποράς. Η προσφορά αυτή εκδηλώθηκε σε χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, κυρίως στην περιοχή της Γεωργίας αλλά και της Ουκρανίας και της Αλβανίας, με πρωτοβουλία του τότε προέδρου Andrew Athens και του καρδιολόγου στο Σικάγο Κυριάκου (Charles) Κανάκη. Η σημαντική αυτή δραστηριότητα απέφερε πολλά εκατομμύρια δολάρια, ενώ η δράση συνεχίζεται ως ανεξάρτητη πλέον οργάνωση, παρά τα δύσκολα πολιτικά και στρατιωτικά προβλήματα της περιοχής. Το Συμβούλιο Αποδήμου Ελληνισμού συνεργάστηκε στενά με την Εταιρεία μας στο 6ο Συνέδριο στην Αθήνα το 2000. Επίσης, σημαντική ήταν η βοήθεια που προσφέραμε σε ασθενή ο οποίος ήλθε στο Λονδίνο για ιατρική περίθαλψη. Δυστυχώς, όμως, δεν επιτεύχθηκε μονιμότερη και στενότερη συνεργασία με το Συμβούλιο Αποδήμου Ελληνισμού, ούτε η Εταιρεία συμπεριλαμβάνεται στα μέλη του.

Η έκδοση του Hellenic Medical Journal, που φιλοδοξούσε να ακολουθήσει τα πρότυπα άλλων ανάλογων εκδόσεων από εθνικές ομάδες, π.χ. Israel Medical Association Journal, Croatian Medical Journal, δεν καρποφόρησε. Συζητήσεις και διαπραγματεύσεις για την έκδοση ενός ενιαίου αγγλόφωνου ελληνικού ιατρικού περιοδικού δεν τελεσφόρησαν. Ένας από τους λόγους για τους οποίους δεν προχώρησε η κίνηση του περιοδικού είναι ότι στο μεταξύ η καθιέρωση του "impact factor" για τα επιστημονικά περιοδικά δεν έκανε το ελληνικό ιατρικό περιοδικό ελκυστικό για δημοσιεύσεις. Το εμπόδιο αυτό θα μπορούσε ίσως να ξεπεραστεί με τη χάραξη κοινής συγκεκριμένης εκδοτικής πορείας.

Επίσης, ενώ τα Παγκόσμια Συνέδρια συνεχίζονταν,



υπήρξε μεμονωμένη ατομική οργανωτική πρωτοβουλία με τον τίτλο «Διεθνές Συνέδριο των Ελλήνων Ιατρών της Διασποράς» στην Αθήνα στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Το 2007, με πρωτοβουλία της Ιατρικής Εταιρείας Νέας Υόρκης και του Υπουργείου Υγείας της Ελλάδας οργανώθηκε Συνέδριο στην Κω, από το οποίο προέκυψε το “Global Hellenic Medical Network” με σκοπούς πολύ παραπλήσιους αυτών της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας. Το 2008, πραγματοποιήθηκε στην Πάφο της Κύπρου Συνέδριο με επικεφαλής της οργανωτικής επιτροπής το Γαβριήλ Παναγή, πρόεδρο της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας, με τη συνδρομή του Γεωργίου Ντάνκα, Προέδρου της Ιατρικής Εταιρείας Νέας Υόρκης, αλλά και με την υποστήριξη των Υπουργείων Υγείας της Κύπρου και της Ελλάδας. Το Συνέδριο αυτό εμφανίστηκε ως “1st Global Hellenic Medical Diaspora Congress”, προκαλώντας έτσι σύγχυση ως προς το εάν επρόκειτο για τη φυσική πορεία της μακροχρόνιας δραστηριότητας της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας ή για νέα πρωτοβουλία. Η σύγχυση ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι μερικοί από τους οργανωτές και οι συμμετέχοντες του Συνεδρίου, αλλά και οι κρατικοί φορείς Κύπρου και Ελλάδας, έδειξαν να αγνοούν την 20ετή περίπου προϊστορία της Παγκόσμιας Ελληνικής Βιοϊατρικής Εταιρείας.

## 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Η παρούσα εξιστόρηση παρέχει μια σύντομη εικόνα της σύγχρονης Ελληνικής Βιοϊατρικής Διασποράς, όπως

εκφράστηκε κυρίως από την Παγκόσμια Ελληνική Βιοϊατρική Εταιρεία για 20 περίπου χρόνια. Σήμερα, οι επικρατούσες συνθήκες για το σύγχρονο ιατρό είναι διαφορετικές από εκείνες που επικρατούσαν όταν ιδρύθηκε η Εταιρεία. Οι σχέσεις ιατρών, πολιτών και κυβερνήσεων βρίσκονται ενίοτε σε κάποια ένταση, με διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις.<sup>27,28</sup> Πρωταρχικός σκοπός όμως παραμένει η επίτευξη των υψηλότερων στόχων παροχής υπηρεσιών υγείας στους ασθενείς και η απόλυτη προσήλωση στην ιατρική δεοντολογία. Ο ιατρός της εποχής μας καλείται να σταθεί υπεράνω όλων αυτών των προκλήσεων και να παραμείνει πιστός στον όρκο του Ιπποκράτη. Παράλληλα, όμως, οφείλει να σέβεται τους θεσμούς και να υπολογίζει τους περιορισμούς που του επιβάλλει η κοινωνία και το κράτος. Η ιατρική έρευνα, παρά τις θεαματικές επιτυχίες της, βρίσκεται και αυτή σε κρίση, λόγω της συνεχούς περικοπής των χρηματοδοτήσεων και της αυξανόμενης εισδοχής εμπορικών συμφερόντων. Η συνέχιση της συνεργασίας και του διαλόγου ανάμεσα στην ελληνική βιοϊατρική διασπορά και το εθνικό κέντρο δεν μπορεί παρά να έχει μακροπρόθεσμες θετικές επιπτώσεις.

## ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Εκφράζω τις θερμές ευχαριστίες μου στους συναδέλφους Κώστα Σολδάτο, Σπύρο Ρέτσα, Παύλο Κυμίση, Θεόδωρο Μουντοκαλάκη και Δημήτρη Πάσχο για τα σχολία τους στην τελική μορφή του άρθρου.

## ABSTRACT

### A historical account of modern hellenic medical diaspora

N. BOURAS

*Institute of Psychiatry, King's College London, London, UK*

*Archives of Hellenic Medicine 2009, 26(2):151–159*

There has been an increasing interest in recent years on the Greek diaspora. Very little is known, however, about the role of Greek physicians and biomedical scientists of the diaspora and their contributions. The physician of King Charles II was Greek and other very well known doctors of the diaspora included Adamantios Korais, pioneer of the Greek Enlightenment, Iakovos Pylapinos early contributor to the immunization of small pox, Constantine von Economo who described the encephalitis lethargica and George Papanikolaou the originator of the “pap-test”. The World Hellenic BioMedical Association was the first structured initiative to bring together the Hellenic BioMedical Diaspora in contemporary times. The First World Congress of the Hellenic Medical Diaspora was organised in Athens in 1990, in collaboration with the Athens Medical Society. Since then eight more World Congresses were organised in Athens, Cyprus and New York with the participation of many biomedical colleagues from Greece and many other countries all over the World. The Hellenic Medical Journal was also publishes for a while as well as two newsletters. This article presents the activities of the World Hellenic BioMedical Association from 1990 to 2008 and comments on the strengths and weaknesses of the overall endeavour.

**Key words:** History, Modern hellenic medical diaspora



**Βιβλιογραφία**

1. CLOGG R. *The Greek diaspora in the twentieth century*. Macmillan Press, London, 1999
2. MOSKOS C. *Greek Americans*. Transaction Publishers, New Brunswick, New Jersey, 1990
3. SALOUTOS T. *The Greeks in the United States*. Harvard University Press, Cambridge, 1964
4. CHIMBROS P. *The Canadian odyssey: The Greek experience in Canada*. McClelland & Stewart, Toronto, 1980
5. KITROEFF A. *The Greeks in Egypt, 1919–1937; ethnicity and class*. King's College, London, 1989
6. ΚΑΡΑΡΔΙΣ Α, ΤΑΜΙΣ Α. *Greeks in Australia*. River Seine Press, Melbourne, Victoria, 1988
7. FOSSEY J. *The hellenic diaspora*. Gieben, Amsterdam, 1991
8. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ Γ. *Η ελληνική διασπορά στη δυτική Ευρώπη*. Α. Βασιλόπουλος, Θεσσαλονίκη, 1985
9. HASSIOTIS I. Continuity and change in the modern Greek diaspora. *Journal of Modern Hellenism* 1989, 6:9–24
10. PSOMIADES H, SCOURBY A. *The Greek American community in transition*. Pella, New York, 1982
11. WANN M. *Chiot ship owners in London: An emigrant elite*. Research paper 6. Warwick University, Warwick, 1987
12. ΜΠΟΥΡΑΣ Ν. *Το μυστικό όπλο του ελληνισμού*. Εφημερίδα «Βήμα», 15/10/1995
13. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΙ ΒΗΜΑ. Κραυγή αγωνίας για την Ελλάδα της γνώσης. Για την Ελλάδα δεν υπάρχει μέλλον χωρίς έρευνα. Ανακοίνωση 22 Πανεπιστημιακών, 6/7/2008
14. DOWLING T, FLETCHER EW. *Hellenism in England*. Faith Press, London, 1915
15. LONG H. *Safe houses are dangerous*. Abson Books, 1989
16. MARKETOS S, LASCARATOS J, DIAMANDOPOULOS A. The links between the Medical School of Padua and the Hellenic Medical World. *Medicina Nei Secoli* 1992, 4:45–58
17. GEROULANOS S. Iakovos Pylarinos 1659–1718. *Gesnerus Arau* 1978, 35:264–265
18. VLADIMIROU L, FRANGIDES C. The First Greek Medical Congress: One century ago. *Arch Hellen Med* 2002, 19:700–709
19. ΚΟΚΚΟΡΗ Μ. *Γεώργιος Ν. Παπανικολάου*. Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 1985
20. ΡΑΣΣΙΑ Χ. *10 χρόνια σύζυγος του Ανδρέα Παπανδρέου*. Εκδόσεις Ξενοφών, Αθήνα, 1992
21. RETSAS S. Hellenic Medical Society of Great Britain. <http://www.hellenicmedicalsocietyuk.org/history>
22. MOSSIALOS E, DIXON A, FIGUERAS J, KUTZIN J. *Funding health care: Options for Europe*. Open University Press, Milton Keynes, 2002
23. DELIYANIDIS TH, MEZITIS S. Hellenic Medical Society of New York. <http://www.hmsny.org/history>
24. ΜΟΥΛΙΑΣ Χ, ΦΡΑΓΚΙΔΗΣ Χ. *Πολύβιος Νίκ. Κορύλλος: Ένας πρωτοπόρος Έλληνας θωρακοχειρουργός*. Πάτρα, 2008
25. RETSAS S. *Medicine and the olympic games of antiquity*. Hellenic Society Transactions, Vol LV. Session 1966–1997:117–125
26. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Χ. *Απόψεις – Για αυτά που δεν ακούν*. Εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 2007
27. ΜΠΟΥΡΑΣ Ν. *Ελληνική Ιατρική Διασπορά. Τιμητικός τόμος για τον Καθηγητή Χ. Προυκάκη*. Εκδόσεις Παρισιάνος, Αθήνα, 2002
28. HAM C, ALBERTI G. The medical profession, the public and the government. *Br Med J* 2002, 324:838–841

*Corresponding author:*

N. Bouras, Professor Emeritus of Psychiatry, Institute of Psychiatry, King's College London, David Goldberg Centre, HSRP Department, PO 27, London SE5 8AF, UK  
e-mail: [nick.bouras@iop.kcl.ac.uk](mailto:nick.bouras@iop.kcl.ac.uk)